

A környezeti szempontok a számvitelben

Nagy Gábor

Debreceni Egyetem Agrár- és Gazdálkodástudományok Centruma, Ihrig Károly Doktori Iskola, Debrecen
nagygabor@agr.unideb.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A gazdasági verseny erősödésével mára nyilvánvalóvá vált, hogy egy vállalatot nem lehet szeletekre bontva értékelni, hanem azt komplex rendszerként kell vizsgálni. A vállalati teljesítmény megítélésénél egyre nagyobb hangsúlyt kap a környezeti teljesítmény vizsgálata. Mára elvárás, hogy a vállalatvezetők releváns információkkal rendelkezzenek üzletmenetük környezetre gyakorolt hatásával, mérni tudják környezeti teljesítményüket. Ehhez olyan menedzsment-kontroll rendszerre van szükség, amely releváns információkkal szolgál a vezetőknek, s ez által elősegíti a megalapozott döntéshozatalt. Tanulmányomban rávilágítottam, hogy a számviteli rendszerek kellően képesek kielégíteni ezt az igényt, s a számvitel nem csupán a gazdasági események elszámolását jelenti, hanem egy olyan menedzsment-kontroll rendszerként értékelhető, amely képes segítséget adni a vállalatok környezetre gyakorolt hatásának értékelésében.

Kulcsszavak: környezet, számvitel, pénzügy, controlling

SUMMARY

By the strengthening of the economic competition became it apparent a company can't be valued separate, it should be examined as a complex system. In the assessment of corporate performance is increasingly emphasized the environmental performance. The relevant information of stakeholder about the environmental performance is today's an expectation. For this, a management control system is needed, which provide relevant information to managers, hence facilitating the informed decision. This study highlighted, accounting systems are able to meet this demand sufficiently, the accounting means not only the usual bookkeeping, it can be interpreted as a management-control system, which can help in the valuation of the environmental performance.

Keywords: environment, accounting, finance, controlling

BEVEZETÉS

A gazdasági verseny erősödésével mára nyilvánvalóvá vált, hogy egy vállalatot nem lehet szeletekre bontva értékelni, hanem azt komplex rendszerként kell vizsgálni. A környezeti felelősségvállalás eszméjének elterjedésével erősödik az igény, hogy a számvitel ne csupán a vállalatok vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetéről nyújtson információt, hanem a hagyományos szempontok mellett környezeti információk is beépüljenek számbavételébe, lehetőséget biztosítva így a megbízható és valós „zöld” összkép bemutatására. A nemzetközi számviteli szabályozásokban ennek megfelelően folyamatosan nő környezetvédelmi előírások száma és egyre több vállalat tesz közzé, készít számviteli-pénzügyi jellegű információkat is tartalmazó önkéntes környezetvédelmi jelentést. Amennyiben a vállalatok hosszú távon eredményesek akarnak maradni, akkor nem hagyhatják figyelmen kívül a természeti tényezők hatását, a környezeti teljesítményük számbavételét, amelyek megjelenítése megfelelő számviteli információs rendszer nélkül elképzelhetetlen.

A HAGYOMÁNYOS SZÁMVITEL KÖRNYEZETI INFORMÁCIÓI

Ahogy azt Csurgó (2007) és Csutora és Kerekes (2004) összefoglalóan megállapítja, a hagyományos számvitel a vállalati működést kizárólag gazdasági szempontból vizsgálja, ennek megfelelően a számvitel „végterméke”, az éves beszámoló, csupán korlátozottan tartalmaz környezeti információkat.

Annak oka, hogy a hagyományos számviteli szemlélet nem segíti kellő mértékben a környezeti információk megjelenítését Gaál (1998), Pete és Nagy (2007) szerint a következő okokra vezethetők vissza:

- A természeti erőforrások helytelen értelmezése: A neoklasszikus közgazdasági modell a természeti erőforrásokat szabad javakként kezeli, amelyek korlátlanul rendelkezésre állnak. A felhasználásuk következményeként jelentkező társadalmi költségeket teljes egészében figyelmen kívül hagyja.
- A fizikai környezet értékének meghatározása: A természeti erőforrások meghatározására nincs megfelelő módszertan.
- Rövid távú szemléletmód: A hagyományos számviteli megközelítés csak a rövid távon bekövetkező eseményekre és az ezekből eredő hatásokra koncentrálnak. Azonban a környezetvédelemmel kapcsolatos költségek és megtakarítások rendszerint hosszabb távon jelentkeznek.

A fenti felsorolást Harangozó (2005) kiegészíti a számviteli információk magas aggregáltsági fokával. A számviteli információk alkalmazásának egyik legnagyobb előnye, hogy viszonylag könnyen előállíthatók, standardizáltak és aggregálhatóak, azonban a leegyszerűsítés következményeképpen számos, a hosszútávú eredmény szempontjából releváns tényező – mint például a pénzügyi nézetben nehezen kifejezhető környezetvédelmi kérdéskör – figyelembe vétele kiszorul alkalmazásuk révén.

A számviteli törvény fejlődése során az éves beszámolóban közzeendő információk körét folyamatosan rögzítette. A környezetvédelemmel kapcsolatos lényeges tartalmi elemek az alábbiak:

1991. évi XVIII. törvény

Az 1992. január 1-jén hatályba lépő számviteli törvényben (1991. évi XVIII. törvény) találunk elsőként utalást a környezetvédelemre. A törvényben rögzítik azt, hogy a környezetvédelemmel kapcsolatos kár költségeit, kamatait, az esetleges kártérítéseket a rendkívüli ráfordítások között kell kimutatni (Pál, 2011).

1993. évi CVIII. törvény és módosításai

Két évvel később, az 1993. évi CVIII. törvény és módosításaiban találhatjuk meg az első komolyabb törekvéseket, amelyek a vállalatok környezetvédelemmel kapcsolatos tevékenységeinek beszámolásáról rendelkeznek. A rendelkezések elsődleges célja a vállalat környezetvédelmi tevékenységének igazolása pénzügyi adatok segítségével.

Az 1993. évi CVIII. törvény 24. §-a alapján a kiegészítő mellékletben az alábbi környezetvédelemmel kapcsolatos információk szerepeltetendők:

- „A környezetvédelmet közvetlenül szolgáló tárgyi eszközök értéke, halmozott és tárgyévi értékcsökkenése, utóbbi összege mérlegtétel szerinti bontásban.
- Veszélyes hulladékok mennyiségi és értékadatai, állományváltozása veszélyességi osztály szerint.
- Környezetvédelmi garanciális kötelezettségek fedezetére a tárgyévben és az előző üzleti évben képzett céltartalék, jogcímenként elkülönítve.
- Mérlegben nem szereplő környezetvédelmi károk és várható kötelezettségek.
- Vegyi hulladékok tárolására igénybe vett földterületre, telekre elszámolható értékcsökkenés”.

1996. évi CXV. törvény

A szemléletmód-váltás első jelének tekinthető a környezetvédelmi termékdíjról való rendelkezés, mely az 1996. évi CXV. törvényben fogalmazódott meg: „A környezetvédelmi termékdíj a beszerzési értéket illetve az előállítási költséget növelő tétel” (Almássy, 2006). Környezetvédelmi termékdíjat többek között a kőolajtermékek, gumiabroncsok, csomagolások, akkumulátorok, hűtőberendezések és hűtőközegek, elektromos és elektrotechnikai berendezések, reklámhordozó papírok, kereskedelmi csomagolások és a műanyag bevásárló reklám táskák után kell fizetniük a vállalatoknak. Az rendelkezés alapján a díjak mértékét úgy kell megállapítani, hogy azok ösztönözzék a környezethasználatot a környezet igénybevételének és terhelésének csökkentésére. Ezzel a szabályozással egyre jobban tudatosult a vállalatoknál, hogy a környezethez kapcsolható tételek igenis befolyásoló hatással lehetnek a vállalatok vagyoni helyzetére, nem mindegy ugyanis, hogy a környezetvédelmi termékdíjjal megnövelt bekerülési értékű áruból mennyit és milyen hatékonyan használnak fel tevékenységük során.

Ezzel megdőlni látszik az a nézet, hogy a rendelkezések célja és haszna kizárólag a vállalatok környezetvédelmi tevékenységének igazolására szolgál.

2000. évi C. törvény a számvitelről

„A 2000. évi C. törvény a számvitelről – az Európai Unió jogharmonizáció jegyében – a megjelenítendő környezeti elemek körét kiszélesítette ugyan, de jelentős előrelépést nem jelentett a korábbiakhoz képest. Kibővítette a környezeti kötelezettségekre képzett

céltartalékokat jövőbeli, biztosan vagy várhatóan felmerülő tételekkel és a kiegészítő melléklet környezetvédelemmel kapcsolatos információi között új elemként megjelent a környezeti költség kifejezés” (Pál, 2011).

A 2000. évi C. törvény a számvitelről 94. §-a szerint az éves beszámoló kiegészítő mellékletében:

- A környezet védelmét közvetlenül szolgáló tárgyi eszközök – 92. § (1) bekezdése szerint – részletezett adatait a kiegészítő mellékletben külön ki kell mutatni.
- A kiegészítő mellékletben a veszélyes hulladékok, környezetre káros anyagok nyitó és záró készletének mennyiségi és értékadatait, a veszélyes hulladékok, környezetre káros anyagok mennyiségének és értékének tárgyévi növekedését és csökkenését a vonatkozó jogszabály szerinti veszélyességi osztályok alapján kell bemutatni.
- A kiegészítő mellékletben – jogcímenként elkülönítetten – be kell mutatni a környezetvédelmi kötelezettségek, a környezet védelmét szolgáló jövőbeli költségek fedezetére a tárgyévben, illetve az előző üzleti évben képzett céltartalék összegét, továbbá a tárgyévben, illetve az előző üzleti évben környezetvédelemmel kapcsolatosan elszámolt költségek összegét, valamint a kötelezettségek között ki nem mutatott környezetvédelmi, helyreállítási kötelezettségek várható összegét.

A 2000. évi C. törvény alapján céltartalékot kell képezni azon környezetvédelmi kötelezettségekre, amelyek:

- a mérleg fordulónapon valószínűsíthetően vagy bizonyosan fennállnak,
- esedékességük vagy összegük időpontja bizonytalan,
- a szervezet a szükséges fedezetet más módon nem biztosította.

Üzleti jelentés környezeti tartalma

2005. január 1-jén lépett hatályba a 2000. évi C. törvény azon módosítása, mely a környezettel kapcsolatos további információk közzétételéről rendelkezik. Az információk eszerint már nem az éves beszámoló részét képező kiegészítő mellékletben, hanem az üzleti jelentésben jelennek meg. Ez a módosítás egyértelműen megfogalmazza, hogy a vállalatoknak nem csak a működésük során felmerülő környezetvédelmi tevékenységüket kell bemutatniuk, hanem a környezetvédelem befolyásoló szerepét is. Ebből is láthatjuk, hogy a jogszabályi rendelkezések egyre inkább a gazdasági és a természeti környezet komplexebb szemléletét követelik meg. A rendelkezés elvárja, hogy a vállalatok, üzleti jelentéseikben bemutassák a környezetvédelem meghatározó szerepét, mind a vállalat pénzügyi helyzetére, mind pedig a tevékenységükkel kapcsolatos környezetvédelmi felelősségükre. Ezen túl az üzleti jelentésben be kell mutatniuk környezetvédelmi politikájukat, intézkedési terveiket és ezek eredményeit, a környezetvédelemmel kapcsolatos megtörtént és várható fejlesztéseiket, valamint ezen fejlesztésekre igényelt pénzügyi támogatásaikat.

Összefoglalóan megállapítható, hogy az éves beszámoló részét képező számviteli mérleg és az eredménykimutatás egyes tételeikben ugyan lehetséges adódik a környezeti információk megjelenítésére,

azonban ezek a magas aggregátsági fok miatt általában rejtve maradnak. Ilyenek lehetnek például a mérlegben eszközoldalán a tárgyi eszközökön belül a környezetvédelmi célokat szolgáló műszaki berendezések, gépek, járművek, környezetvédelmi beruházások stb., vagy az eredménykimutatásban az értékesítés nettó árbevételén belül a hulladékértékesítéséből származó árbevétel (Harangozó, 2005). A számviteli törvény konkrét előírásának megfelelően részletesebb környezetvédelmi információkat kapunk a kiegészítő mellékletből és az üzleti jelentésből (Pál, 2011; Harangozó, 2005).

Harangozó (2008) szerint az éves beszámoló információi mellett részletesebb információkat szerezhetünk környezetre vonatkozóan a főkönyvi számlákból és az analitikus nyilvántartásokból. A főkönyvi számlák rendszerének kialakításban a számviteli törvény a számviteli politika intézményén keresztül nagy szabadságot ad a vállalatok kezébe. Ebből kifolyólag az ezekből elérhető adatok eltérőek, mivel minden vállalat maga választhatja meg milyen számlákat alkalmaz, ami nagy mértékben függ a vállalat tevékenységi körétől.

KÖRNYEZETI SZÁMVITEL

A hagyományos számviteli megközelítés korlátozottan ad lehetőséget a környezeti információk megjelenítésére, ezért társadalmi elvárások reakciójaként fejlődött ki az utóbbi évtizedek folyamán a – viszonylag fiatal területnek számító – környezeti számvitel területe, amelynek egyik jeles képviselője Schaltegger (Madarasiné, 2010). A módszer lényege a környezeti teljesítményre vonatkozó, a környezeti mutatószámokon alapuló információk számviteli rendszerbe történő integrálása. Schaltegger nyomán „*A környezeti számvitel a számvitel olyan alágaként definiálható, amely azokat a tevékenységeket, módszereket és rendszereket foglalja magában, amelyek egy meghatározott gazdasági rendszer környezetvédelmi problémáit vagy a környezetvédelmi tevékenység gazdasági hatásait tartják nyilván, elemzik és jelentésekre foglalják*” (Schaltegger és Burritt, 2005). Mint ahogy az Schaltegger megfogalmazásából is kitűnik, a környezeti számvitel egy gyűjtőfogalom, amelynek – a hagyományos számviteli megközelítésnek megfelelően – két nagy területét különböztetjük meg:

1. környezeti pénzügyi számvitel,
2. környezeti vezetői számvitel és kontrollig.

Környezeti pénzügyi számvitel

A környezeti pénzügyi számvitel elsősorban a környezeti információk külső érintettekkel való közlésére koncentrál (Petrik, 2008). A környezettudatos szemléletet tükröző számviteli információs rendszer alkalmazásával a vállalatok képessé válnak pénzügyi jelentéseik környezeti információkkal történő kiegészítésére.

Legjelentősebb eszközei közé tartozik az ökológiai könyvvitel és az ökomérlegek használata. Az ökológiai könyvvitel során a környezeti eseményeket (a természetes környezetre hatást gyakorló tevékenységek eredményeit) nem pénzben, hanem természetes mértékegységben azonosítják (jegyzik fel és számolják el) (Pete és Nagy, 2007). Pál (2011) szerint az ökológiai

könyvvitel egyaránt alkalmas elemzési, döntéstámogatási illetve ellenőrzési célokra. Segítségével egyszerűen végezhető terv-tény összehasonlítás, és könnyen meghatározható a környezeti teljesítmény alakulása. Segítségét ad a környezeti szempontból kritikus folyamatok, anyagok és kibocsátások azonosítására, amellyel hozzájárul a döntések megalapozásához. Az ökológiai mérlegek valójában olyan környezeti jelentések, amelyek alkalmazásával lehetővé válik környezeti károk megalapozott becslése.

Ahhoz, hogy a rendelkezésre álló környezeti információk érdemben valóban hozzájáruljanak a környezettudatosság színvonalának javulásához, a környezeti események azonosításán túl a vállalatok részéről szükséges azok hozamának (költségeinek és/vagy bevételeinek) számszerűsítése is. Ezzel kialakítható a vállalkozások pénzügyi információs rendszerének környezeti aspektusa, amelynek a gazdasági döntéseik során meghatározó szerepe van. Ennek az eszköze a környezeti vezetői számvitel (Pál, 2011).

Környezeti vezetői számvitel

A hagyományos vezetői számvitel elsődleges feladata a vezetői döntéstámogatás elősegítése, a szervezet belső irányításának – ezen belül is elsősorban a kontrolling – informáltságának biztosítása (Körmendi és Tóth, 1998). Feladata, hogy a számvitel ne csak a folyamatos könyvvizetést (gazdasági események pontos elszámolását) és az időszak végi beszámoló-készítést (mérlegkészítés és eredményszámítás) során megvalósuló törvényi megfelelést jelentse, hanem a számvitel megmutatkozzon a döntési folyamatokban is (Boda és Szlávik, 2005; Maczó, 2005).

A környezeti vezetői számvitel a hagyományos vezetői számvitel azon speciális területe, amelynek középpontjában a környezeti költségek és egyéb tényezők állnak, amely információt szolgáltatnak a vállalati működés környezeti hatásainak számszerűsítésére (Savage, 2003).

A „környezeti vezetői számvitel és kontrollig” kapcsolata

A környezeti vezetői számvitel területe szorosan kapcsolódik a környezeti kontrollig területéhez. A két fogalmat – a hagyományos vezetői számvitel a kontrollig definíciójához hasonlóan – sok esetben egymás szinonimájaként használják. Véleményem szerint azonban a két kifejezés és fogalomkör jelentéstartalma nem ugyanaz. A pénzügyi számvitel adataira épülő vezetői számvitel része ugyan a kontrollignak, azonban a kontrollig egy tágabb fogalmat takar (Kondorosiné, 2002). Horváth (1990) szerint a vezetői számvitel a kontrollig legfontosabb eszköze, amely „*egy jól felhangolt zongorához lehetne hasonlítani, amely éppúgy használhatatlan, ha*

- *rossz zongorista (kontrollig) játszik rajta,*
- *olyan zene (információ) szól rajta, amit senki (vezetés) nem akar meghallgatni,*
- *nem illeszkedik harmonikusan a zenekarba és nincs összhangban a többi hangszerrel (a tervezéssel és ellenőrzéssel)”* (Horváth, 1990).

A fenti gondolatmenettel analóg módon a környezeti vezetői számvitel az öko-kontrolling eszközeinek tekinthető, amely első sorban a belső elemzésekre fókuszál, és segíti a környezetmenedzsment hatékonyságát (Olvida, 2003).

Más megfogalmazásban azt is mondhatjuk, hogy „a környezeti kontrolling egyik pillére a környezeti vezetői számvitel, melynek alkalmazása segít a környezeti jellegű költségek és tevékenységek valódi értékének meghatározásában, így elkerülhető többek között a hulladékok, a hulladékgyártás költségeinek alulbecslése, és hiteles tájékoztatás adható a vezetők számára egy-egy tevékenység jövőbeli költségeiről, környezeti vonzatairól” (Savage, 2003) (1. ábra).

1. ábra: A környezeti számvitel területei

Forrás: saját szerkesztés

Figure 1: Fields of the environmental accountancy
Environmental controlling(1), Environmental management accounting(2),
Environmental financial accounting(3), Source: own edition

Francsovcics (2007) szerint a hagyományos kontrolling a vállalatvezetés támogatására szolgáló rendszer, amely „olyan funkciókat átfogó irányítás eszköz, amelynek a feladata a tervezés, az ellenőrzés és információ-ellátás összehangolása” (Horváth és Partner, 1997). Alapvetően a vállalatok gazdálkodási és pénzügyi folyamatainak nyomonkövetésére fejlődött ki, azonban a kontrolling szemlélet könnyen átvihető a környezetvédelem területére is, ahogy arról Pál Tibor ír (Pál, 2011).

A környezeti kontrolling a vállalat környezetvédelmi tevékenységeinek pénzügyi, gazdasági hatásait állítja vizsgálódásainak középpontjába (Csutora, 2004). Célja vezetői információk gyűjtése, becslése és elemzése – különös tekintettel környezeti költségekre (Business and the Environmental, 2003).

Sturm és Müller (2000) szerint a környezeti kontrolling a környezetmenedzsment egy hatékony és eredményes eszközének tekinthető, anélkül, hogy az a standardizált – EMAS és az ISO 14001 – rendszerek minden aspektusát lefedné (Sturm és Müller, 2000).

Pál (2011) a következő pontokban foglalja össze a környezeti kontrolling használatának az előnyeit:

- Segíti a környezeti hatások számbavételét, a környezeti irányítást és ellenőrzést.
- Standardizált mutatószámok alkalmazásával lehetőség nyílik a vállalat tevékenységeinek, projekteinek összehasonlítására környezetvédelmi szempontból.

- Segítségnyújt az ökológiai, üzleti és társadalmi célok közötti egyensúly kialakításában.
- Hozzájárul a munkavállalók környezetvédelmi elkötelezettségének fokozásához.

A környezeti kontrolling széles területet ölel fel a vállalat környezetvédelemmel kapcsolatos tevékenységeihez kapcsolódóan. Ezek közül két fő területe kiemelkedő: a beruházási döntéstámogatás és az önköltség- és eredményszámítás. A beruházások környezeti szempontokat is figyelembe vevő gazdaságossági számításai, valamint az általános költségek között megbúvó környezeti költségek termékekre való felosztása olyan plusz információkat jelenthetnek, melyek segítik a menedzsmentet a racionális döntéshozatalban (Schaltegger et al., 1996; Csutora, 2001; Harangozó, 2005; Harangozó, 2008).

Beruházási döntéstámogatáshoz kapcsolódóan a környezeti kontrolling feladatai közé tartozik a beruházások környezettel kapcsolatos pénzügyi vonzatainak kiszámolása és elemzése. Harangozó (2008) szerint környezetvédelmi szempontok figyelembevételével módosulhatnak a beruházásokhoz kapcsolódó pénzáramlások, ami ezáltal a beruházási döntésekre is hatással van. Amennyiben egy beruházás tervezésénél annak környezeti hatásait is számszerűsítik, módosulhat az eredmény. Ennek következtében előfordulhat, hogy egy jövedelmezőnek tűnő, de környezetszennyezőnek minősülő beruházás a környezetvédelmi bírságok és a jövőbeli kármentesítési költségek miatt mégsem térül meg a vállalat számára.

Csutora és Kerekes (2004) a következő költségkategóriák figyelembevételét javasolják az egyes beruházási döntésekhez kapcsolódóan: 1. hagyományos vagy szokásos költségek; 2. rejtett költségek; 3. feltételes költségek; 4. intangibilis költségek; 5. externális költségek. A szerzők szerint az említett költségek, illetve hasznok figyelembe vétele sok esetben pontosíthatja a beruházás gazdaságossági számításokat, azonban a számszerűsítés lehetőségei sokszor korlátokba ütközik, ezért elmarad (Csutora és Kerekes, 2004).

A költség- és eredményszámításhoz kapcsolódóan a környezeti kontrolling célja, hogy a termékstruktúrára, gyártmánykarakterisztikára vonatkozó döntések megalapozásához környezeti tényezők is figyelembevételre kerüljenek (Csutora és Kerekes, 2004; Bács et al., 2006; Malasics, 2003).

A környezeti kontrolling alkalmazása révén – az eddig általános költségek között kimutatott, s valamilyen pótlékkulcs alapján felosztott – környezeti költségek termékekre való közvetlen felosztásával realitás kép kapható a termékek jövedelmezőségéről. Ezáltal a környezeti kontrolling segítséget nyújt a vállalat számára egy valóban jövedelmező termékstruktúra kialakításában, a termékek reális önköltségének és árának meghatározásában, a termelési folyamatok átalakításában (Schaltegger et al., 1996; Csutora 2001; Harangozó, 2005; Harangozó, 2008).

A fenti példák csak egy szeletét képezik a környezeti kontrolling alkalmazási területeinek. Jasch (2001) és Petrik (2008) publikációja alapján a környezeti kontrollingot alkalmazzák még:

- az éves környezeti költségek és ráfordítások értékelésénél;
- termékek árazásánál, önköltségszámításnál;

- éves költségvetés készítésénél;
- befektetések értékelésénél; beruházás-gazdaságsági számításoknál;
- környezetvédelmi projektek költségeinek és megvalósításainak azonosításánál;
- környezetközpontú irányítási rendszerek tervezésekor, működtetésekor;
- környezeti teljesítményértékelésnél, benchmark esetében;
- tisztább termelési projektek támogatásánál;
- környezetbarát termék- és folyamattervezés esetében;
- a környezeti költségek és bevételek megjelentetésénél az éves beszámolóban;
- környezeti és fenntarthatósági jelentések készítésénél;
- hatóságok, ellenőrző szervezetek, egyéb érdekelt felek számára történő környezeti információk statisztikai célú szolgáltatásánál, stb. területeken is.

KÖVETKEZTETÉSEK

A vállalati teljesítmény megítélésénél egyre nagyobb hangsúlyt kap a környezeti teljesítmény vizsgálata. Egyre fontosabbá válik, hogy a vállalatvezetők releváns információkkal rendelkezzenek üzletmenetük környezetre gyakorolt hatásáról, mérni tudják környezeti teljesítményüket. Ehhez olyan menedzsment-kontroll rendszerre van szükség, amely releváns információkkal szolgál a vállalatvezetők számára, s ez által elősegíti a megalapozott döntéshozatalt.

Tanulmányomban rávilágítottam, hogy a számvitel nem csupán a gazdasági események folyamatos elszámolását jelenti, hanem egyben olyan menedzsment-kontroll rendszer igényeit is kielégíti, amely segít környezetre gyakorolt hatások értékelésében.

IRODALOM

- Almássy D. (2006): Zöld számvitel. [In: Pál T. (szerk.) Számviteli rendszerek.] Economix Kiadó. Miskolc. 69–106.
- Bács Z.–Galó M.–Kvancz J. (2006): Vállalkozói számvitel fogalomtár. Campus Kiadó. Debrecen.
- Boda Gy.–Szlávik P. (2005): Controlling rendszerek. KJK KERSZÖV. Budapest.
- Business and the Environment (2003): A Primer on Environmental Management Accounting. Vol. XIV.
- Csurgó K. (2007): Környezeti controlling. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. Budapest.
- Csutora M. (2001): A környezetközpontú irányítási rendszerek elemei, a rendszerek kiépítésének lépései. [In: Csutora M.–Kuti I. Környezeti vállalatirányítás.] Távoktatási jegyzet. Budapest. CD anyag.
- Csutora M.–Kerekes S. (2004): A környezetbarát vállalatirányítás eszközei. KJK-KERSZÖV. Budapest.
- Francovics A. (2007): Controlling elmélet és módszertan. Ligatúra Kiadó. Budapest.
- Gaál D. (1998): A környezeti számvitel. Pénzügyi és Számviteli Főiskola. Budapest.
- Harangozó G. (2005): Lehetőségek a környezeti menedzsment és a vállalatirányítás különböző területeinek integrálására. Környezeti nézőpontok – Tanulmányok a Környezetgazdaságtani és Technológiai Tanszék 15 éves fennállása alkalmából. Aula. Budapest. 185–206.
- Harangozó G. (2008): A környezeti teljesítményértékelés módszerei. Vezetéstudomány. 38. 2: 38–50.
- Horváth P. (1990): Controlling: a sikeres vezetés eszköze. Közgazdasági és Jogi Kiadó. Budapest.
- Horváth és Partner (1997): Controlling. Út a hatékony controlling-rendszerhez. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest.
- Jasch, C. (2001): Umweltrechnungswesen – Grundsätze und Vorgehensweise, Erarbeiten für die UN Division for Sustainable Development, Expertengruppe zu “Improving the Role of Government in the Promotion of Environmental Managerial Accounting”, Im Auftrag von Bundesministerium für Verkehr, Innovation und Technik, Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasser, Bundeswirtschaftskammer. Wien. Februar 2001.
- Kondorosi F.-né (2002): A vezetői számvitel és elemzés alapjai. RÉGIÓ Oktatási Központ Kft. Debrecen.
- Körmenyi L.–Tóth A. (1998): Controlling a hazai szervezetek gazdálkodási gyakorlatában. WEKA Szakkönyvtár. Budapest.
- Maczó K. (szerk.) (2005): PC-Controller 1.0 CD-ROM. Verlag Dashöfer Ltd. Komplex
- Madarasiné Szirmai A. (2010): A pénzügyi kimutatások valóságátalma a környezeti információk tükrében. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. Doktori értekezés. Budapest.
- Malasics A. (2003): A számvitelemélet és -módszertan alaptézisei. Nemzeti Tankönyvkiadó Zrt. Budapest.
- Olvida, T. (2003): Clean and competitive: EMA for business. New York.
- Pál T. (2011): Innovatív számviteli rendszerek. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó. Miskolc.
- Pete I.–Nagy Á. (2007): Közgazdász Fórum. Romániai Magyar Közgazdász Társaság. Kolozsvár. 3–15.
- Petrik I. (2008): Lehet-e zöld szemmel figyelni a költségeket, avagy a környezeti controlling létjogosultsága. KÖVET – INEM Hungária.
- Savage, D. E. (2003): A Primer on Environmental Management Accounting. Business and the Environment.
- Schaltegger, S.–Burritt, R. (2005): Corporate Sustainability. [In: Folmer, H.–Tietenberg, T. (eds.) The International Yearbook of Environmental and Resource Economics.] Edward Elgar. Cheltenham. 185–232.
- Schaltegger, S. – Müller, K. – Hindrichsen, H. (1996): Corporate Environmental Accounting, New York. Wiley.
- Sturm, A.–Müller, K. (2000): Eco-Controlling – A Tool to Implement Value Based Environmental Management. Ellipse AG. Basel.
1991. évi XVIII. törvény – <http://www.complex.hu/kzldat/t9100018.htm/t9100018.htm> Letöltve: 2013. február 02.
1993. évi CVIII. törvény és módosításai – <http://www.complex.hu/kzldat/t9300108.htm/t9300108.htm> Letöltve: 2013. február 02.
1996. évi CXV. törvény – <http://www.complex.hu/kzldat/t9600115.htm/t9600115.htm> Letöltve: 2013. február 02.
2000. évi C. törvény a számvitelről – http://www.complex.hu/kzldat/t0000100.htm/t0000100_0.htm Letöltve: 2013. február 02.

